

Kymenlaakson liiton lausunto eduskunnan talousvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle kaivoslain muuttamisesta

Kymenlaakson liitto kiittää eduskunnan talousvaliokuntaa lausuntopyynnöstä.

Kymenlaakson liitto on lausunut asiasta 13.4.2022 ja katsoo, että tuolloin esiin nostetut seikat ovat edelleen ajankohtaisia.

Kymenlaakson liitto katsoo, että ehdotetut muutokset varausaikaan ja -maksuun ovat perusteltuja. Varausajan lyhentäminen yhteen vuoteen kahden sijasta sekä hehtaariperusteinen varausmaksu ohjannevat varauksia tarkemmin kohdennetuiksi, jolloin niiden vaikutus muun maankäytön suunnitteluun pienenee. Ehdotettu yhden euron varausmaksu per hehtaari on kuitenkin vain nimellinen, joten sen vaikutus varausten laajuuteen voi jäädä heikoksi. Varaajan velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä sekä muut maanomistajien ja muiden sidosryhmien osallisuutta parantavat menettelyt ovat kannatettavia.

Kymenlaakson liitto katsoo, että ehdotus kaivostoiminnan jälkeisen alueiden käytön suunnittelusta hyvissä ajoin on kannatettava. Sen tulisi kuitenkin olla osa jo kaivoksen perustamisvaihetta, eli kaivostoiminnan päättäminen ja kaivosalueen jälkihoito tulisi huomioida jo kaivoksen YVA- ja luvitusprosesseissa. Kaivostoiminnan lopettamista käsitellään mm. 18 § perusteluissa, joissa mainitaan maakuntaliittojen rooli osana kaivostoiminnan jälkeisen maankäytön suunnittelua. Kaivostoiminnan jälkeisen käytön osalta tulisi ilmaista selkeämmin, että maakuntaliitto on yhteistyötaho sen sijaan, että todetaan, että *"maakunnan liitto on alkuvaiheen selvittelyissä hyvä kontaktiviranomainen"*. Kontaktiviranomainen-termi ei kuvaa maakuntaliittojen tehtävää. Maankäyttöön liittyvissä tehtävissä maakuntaliitot ovat alueidenkäyttöä ohjaava ja ennakoiva viranomainen. Lisäksi maakuntien rooli tulisi mainita myös itse 18 §:ssä, joka ei nykymuotoilussaan ole yhteneväinen pykäläkohtaisten perusteluiden kanssa.

Kaivosten sulkemisen jälkeisen suunnitelman tekeminen olisi erityisen tärkeää vesien- ja merenhoidon kannalta, sillä merkittävimpiä ympäristövaikutuksia itse kaivosalueen ulkopuolella ovat olleet vesistövaikutukset. Ylipäänsä vesiensuojelun näkökulma tulisi huomioida nykyistä kattavammin kaivoslaissa, sillä vaikka vesiensuojelukysymyksiä käsitellään myös muissa laeissa, on kaivoslaki ainoa, jossa määritellään erityisesti kaivosalaan liittyvää erityislainsäädäntöä. Kaivosten yleisimmät haittavaikutukset kohdistuvat vesistöihin, joten niiden parempi suojaaminen tukisi myös lakiuudistuksen tavoitetta kaivosten hyväksyttävyyden parantamisesta kansalaisten keskuudessa.

Kymenlaakson liitto toistaa näkemyksensä siitä, että kaivostoiminta tulisi kieltää myös muilla luonnonsuojelualueilla kuin vain kansallis- ja luonnonpuistoissa. Kansallis- ja

luonnonpuistojen rajaaminen pois myös malminetsintäilmoituksen varausalueesta on hyvä uudistus.

Ehdotus kunnan mahdollisuudesta kieltää malminetsintäluvan myöntäminen alueelle, jolla se katsoo olevan muita käyttötarkoituksia taikka erityisiä luonnon- tai kulttuuriarvoja, on kannatettava.

Kymenlaakson liitto kuitenkin katsoo, että maakuntakaava on tärkeä työkalu alueellisen maankäytön kysymysten ratkomiseen. Maakuntaliittojen viranomaisvastuu liittyy maankäyttö- ja rakennuslakiin sekä lakiin alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista. Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) mukaan maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtakunnalliset tavoitteet sovittaen ne yhteen alueiden käyttöön liittyvien maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa. MRL:n maakuntakaavan sisältövaatimuksissa korostuu mm. vesi- ja maa-ainesvarojen kestävä käyttö sekä maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytysten edistäminen. Maakunnan liiton tehtäväksi laissa alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista on määritelty: *”vastaa alueellisten laaja-alaisten luonnonvarojen ja ympäristöä koskevien suunnitelmien osalta suunnitteluprosessin käynnistämisestä, siihen liittyvän yhteistyön johtamisesta ja kyseisen suunnittelun yhteensovittamisesta maakunnan muun suunnittelun kanssa”*. Kymenlaakson liitto toteaa, että kansainvälisen ja kansallisen tason vaatimukset esim. ilmastomuutoksen, hiilineutraalisuuden ja luonnon monimuotoisuuden osalta kiristyvät eikä maakuntakaavan roolia kestävä kehityksen ja luonnonvarojen kestävä käytön yhteensovittajana tule heikentää.

Kymenlaakson liitto painottaa, että maakuntakaava on paras keino sovittaa yhteen eri intressejä ja arvioida laaja-alaisia vaikutuksia kattavasti. Lisäksi oikeusvaikutteinen maakuntakaava voi helpottaa kaavoitus- ja päätöksentekoprosesseja kuntatasolla. Maakuntakaavan merkityksellisyys mainitaan myös hallituksen ehdotuksessa: *”Maakuntakaavalla on keskeinen rooli kaivostoiminnan yhteensovittamisessa muun alueidenkäytön kanssa yhtä kuntaa laajempien kysymysten, kuten liikenteen ja voimansiirron kysymysten, osalta. Maakuntakaava voi toimia tukena kunnille kaivostoiminnan sijoittumisen suunnittelussa.”* Kymenlaakson liitto huomauttaa, että jos kaivos voidaan perustaa kunnan laatiman kaavan perusteella, on muiden maankäyttömuotojen yhteensovittaminen jälkikäteen pintapuolista.

Näin ollen Kymenlaakson liitto katsoo, että maakuntakaavan tulisi olla edellytyksenä muiden kuin pienialaisten kaivosten perustamiselle. Tämän lisäksi myös oikeusvaikutteisen kuntatason kaavan edellyttäminen kaivoksen perustamisessa on kannatettavaa. MRL:n mukainen kaavahierarkia on toimiva tapa myös muiden laajojen, monien kuntien alueidenkäyttöön ja aluekehitykseen vaikuttavien hankkeiden ohjaamiseen.

Kymenlaakson liitto pitää tärkeänä, että mikäli kaivosten sijoittumista ohjataan ainoastaan oikeusvaikutteisella yleis- tai asemakaavoituksella, tulee varmistua, että kaivosten kokonaisvaikutukset arvioidaan kattavasti. Etenkin suurten kaivoshankkeiden osalta on huomioitava laajat, ylikunnalliset ja ylimaakunnalliset vaikutukset, johon maakuntakaava on paras väline. Lisäksi pienten kuntien resurssit suurten kaivoshankkeiden kaavoittamiseen ovat rajalliset, mikä todennäköisesti johtaisi siihen, että kaavoja laadittaisiin konsulttipalveluina.

Lakiluonnoksessa kuntakaavoituksen eduiksi mainitaan paikallisen hyväksyttävyyden ja vaikutusmahdollisuuksien parantaminen: *"Kaavoitusprosessi kuulemisineen ja valitusmahdollisuuksineen on osallistava ja vuorovaikutteinen, joten uudistus parantaisi myös kuntalaisten ja muiden osallistajien vaikutusmahdollisuuksia."* Kymenlaakson liitto kuitenkin huomauttaa, että myös maakuntakaavan laadinnan yhteydessä on laajat MRL:n mukaiset osallistumismenettelyt kaavoitusprosessiin liittyen.

Yhtenä kaivoslain uudistamisen tavoitteena on lisätä osallisuutta paikallistasolla. Kymenlaakson liitto katsoo, että kaivos- ja ympäristölupien samanaikainen käsittely tekisi luvitusprosessista selkeämmän ja parantaisi kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Lisäksi eri luvitusviranomaisten yhteistyö luvitusprosessin aikana voisi parantaa ympäristönäkökulman huomioimista läpileikkaavammin. Näistä syistä Kymenlaakson liitto toistaa näkemyksensä, että ympäristönsuojelulain mukainen ympäristölupa tulisi käsitellä samanaikaisesti kaivosluvan kanssa. Tämä selkeyttäisi kaivoslain ja YSL:n suhteita. Lisäksi se parantaisi kyseisten lupamenettelyiden vastuuviranomaisten yhteistyötä.

Velvoite kaikkien teknistaloudellisesti hyödynnettävissä olevien mineraalien hyödyntämisestä on kannatettava.

Kymenlaakson liitto katsoo, että lakiluonnoksessa käytetään edelleen rinnakkaisia termejä, joiden tarkempi määrittely olisi tarpeen. Näitä ovat mm. merkittävä maisemallinen haitta ja muu merkittävä vahingollinen ympäristövaikutus mm. pykälässä 11; merkittävä haitallinen vaikutus ihmisen terveydelle tai ympäristölle pykälässä 18; merkittävät muutokset luonnonolosuhteissa tai arvokkaiden luonnonolosuhteiden olennainen vahingoittuminen pykälässä 51; sekä huomattava vahingollinen ympäristövaikutus pykälässä 52.

Kymenlaakson liitolla ei ole muuta lausuttavaa asiasta.